

IFN Policy Paper nr 28, 2009

Så skapas kunskapsintensiv tjänstetillväxt

Harald Edquist

Så skapas kunskapsintensiv tjänstetillväxt*

av

Harald Edquist[†]

2009-06-16

Sammanfattning

Den här rapporten visar att investeringar i immateriella tillgångar var 9 procent av BNP år 2004. En viktig del av dessa investeringar utgjordes av kunskapsintensiva tjänster. Den här rapporten analyserar utvecklingen av kunskapsintensiva tjänster i det svenska näringslivet. Resultaten visar att sysselsättningstillväxten var hög, medan den uppskattade produktivitetstillväxten var låg i denna sektor. Vidare visas att kompetens och samarbete med kunder är avgörande för den kunskapsintensiva tjänstenäringens framtida utveckling. Rapporten pekar på stora brister beträffande i synnerhet produktivitetsstatistik för kunskapsintensiva tjänster. Dessa brister gör det nästan omöjligt att utforma en specifik tillväxtpolitik för denna sektor. Istället föreslår författaren en generell subvention för företag att investera i medarbetares kompetens, vilket skulle gynna tillväxten i hela ekonomin, men framförallt den kunskapsintensiva tjänstesektorn.

* Jag vill tacka Eva-Karin Anderman vid Almega samt övriga deltagare i nätverket Tjänstesektorn i Samverkan (TiS) som genom intressanta diskussioner har bidragit till artikelns innehåll.

[†] Institutet för Näringslivsforskning (IFN), Box 55665, SE-102 15, Stockholm, Sweden, Phone: +46-8-6654520, Fax: +46-8-6654599.

1. Inledning

Investeringar är mycket viktiga för den ekonomiska tillväxten. De möjliggör effektiviseringar och produktivitetsförbättringar. Historiskt sett så gjordes stora investeringar i så kallade fysiska tillgångar så som maskiner och byggnader. År 1960 utgjorde exempelvis investeringar i näringslivet så mycket som 22 procent av BNP, medan de år 2006 utgjorde 15 procent. De relativa investeringarna i fysiska tillgångar har alltså minskat sedan början av 1960-talet. Det är dock inte en alldeles korrekt uppfattning då det svenska näringslivet sedan 1960-talet blivit allt mindre beroende av industrin och alltmer beroende av tjänstenärings. Många av de investeringar som görs i tjänster redovisas missvisande som löpande kostnader och tas därmed inte upp som investeringar i nationalräkenskaperna.

Nya forskningsresultat visar att investeringar i immateriella tillgångar så som forskning och utveckling, design, vidareutbildning och marknadsföring etc har ökat kraftigt i Sverige sedan början av 1990-talet. År 2004 utgjorde dessa investeringar i näringslivet nästan 10 procent av BNP (Edquist 2009). En stor andel av de immateriella investeringarna utgjordes av kunskapsintensiva tjänster. Trots dessa tjänsters betydelse för ekonomin har lite gjorts för att belysa den kunskapsintensiva tjänstesektorn.

Syftet med denna rapport är dels att belysa de immateriella tillgångarnas storlek i det svenska näringslivet, dels visa på betydelsen av den kunskapsintensiva tjänstesektorn och vad som är viktigt för de företag som är verksamma i denna sektor. Slutligen ges rekommendationer på hur statistik bör förbättras för att bättre förstå utvecklingen i tjänstesektorn samt policyrekommendationer för hur tillväxten i hela ekonomin och framförallt den kunskapsintensiva tjänstesektorn ska kunna öka.

2. Immateriella investeringar

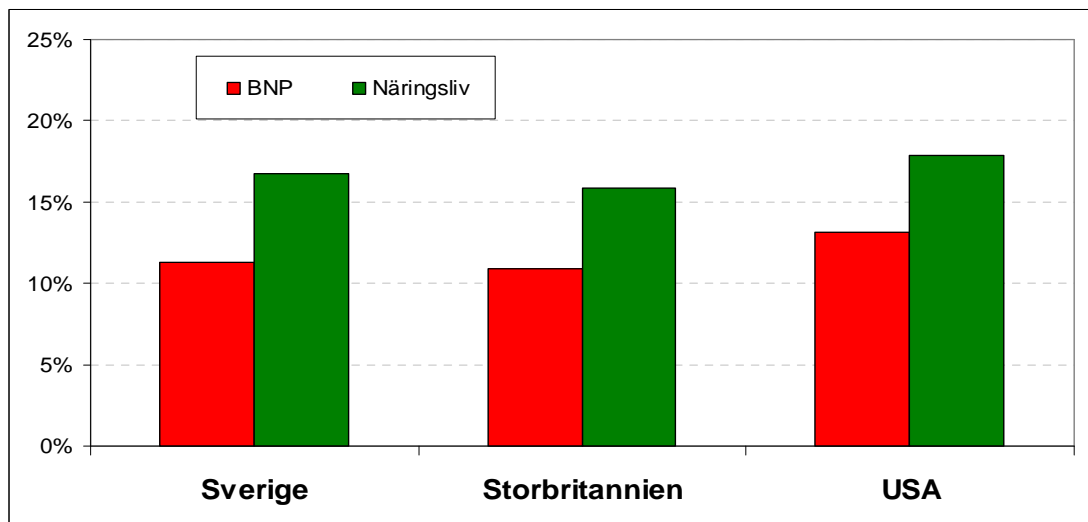
”Investment is capital formation – the acquisition or creation of resources to be used in production. In capitalist economies much attention is focused on business investment in physical capital – buildings, equipment, and inventories. But investment is also undertaken by governments, non profit institutions and households, and it includes the acquisition of human and intangible capital as well as physical capital.” (Pelgrave 1987 s 980).

Av definitionen ovan framgår att en investering inte nödvändigtvis måste vara fysisk i den bemärkelsen att det går att ta på den. Det avgörande är att det är en utgift som görs i syfte att öka den framtida produktionen. Enligt SCB (2008a) definieras dock en investering som “förvärv av kapitalföremål med en beräknad livslängd av mer än ett år, samt förbättringsarbeten som väsentligt höjer kapitalföremålets kapacitet, standard eller livslängd” (SCB 2008a s 54). Det innebär att SCB inte definierar immateriella tillgångar så som organisationsförändringar, vidareutbildning, marknadsföring, forskning och utveckling etc som immateriella investeringar. Det är dock uppenbart att de flesta företagare skulle hävda att de resurser som de spenderar på dessa tjänster är investeringar som har en livslängd på mer än ett år.

Under de senaste åren har det gjorts flera försök att mäta investeringar i immateriella tillgångar baserat på den metod som utarbetats av Corrado, Hultén och Sichel (2005; 2006). Metoden bygger i korthet på att man först mäter utgifterna för följande immateriella tillgångar: Mjukvara och databaser, forskning och utveckling (FoU), mineralprospektering, upphovsrätt, produktutveckling i finansbranschen, design, varumärke, vidareutbildning och organisationsförändringar. Därefter försöker man baserat på forskning avgöra hur stor andel av dessa utgifter som har en påverkan på framtida produktion som är längre än ett år och därmed kan klassificeras som investeringar.

Figur 1 visar de totala utgifterna för immateriella tillgångar i näringslivet i Sverige, Storbritannien och USA. Enligt *figur 1* var dessa utgifter 11 procent av BNP för Sverige och Storbritannien medan motsvarande siffror för USA var 13 procent.¹ Motsvarande siffror som andel av det totala förädlingsvärdet i det svenska näringslivet var 17 procent, medan de var 16 och 18 procent för Storbritannien och USA. Anledningen till att den svenska andelen ökar i relativa termer som andel av förädlingsvärde i näringslivet är att den offentliga sektorn är större för Sverige.

Figur 1 Utgifter för immateriella tillgångar som andel av BNP och förädlingsvärde i näringslivet i Sverige, Storbritannien och USA

Anm: Värderna för Sverige och Storbritannien är baserade på data för år 2004, medan värdena för USA är baserade på data för åren 1998–2000.

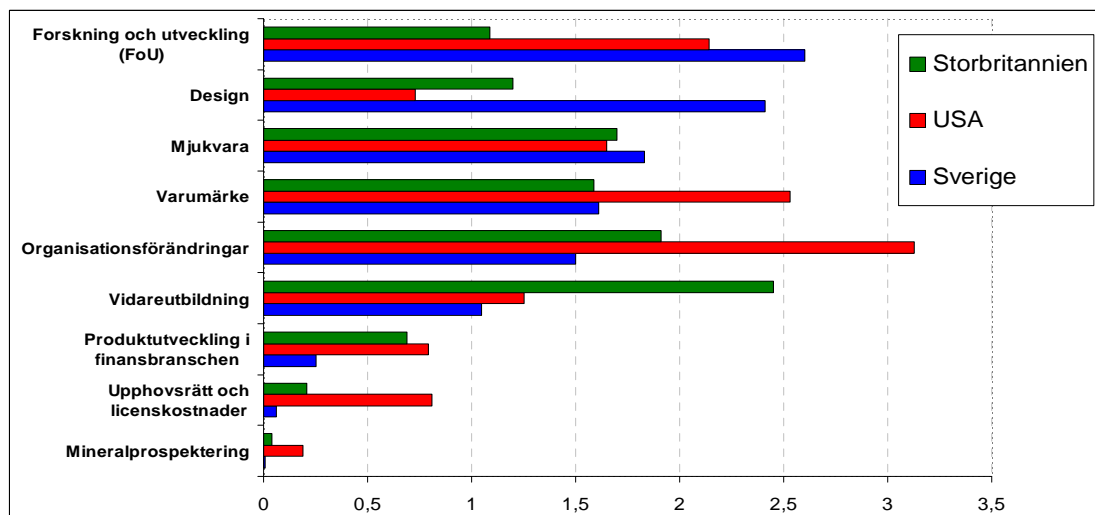
Källor: Corrado, Hultén och Sichel (2006), Edquist (2009), Marrano och Haskel (2006).

Figur 2 visar utgifterna för respektive kategori av immateriella tillgångar i näringslivet i de tre länderna. Av figuren framgår att det svenska näringslivet spenderade mycket på forskning och utveckling respektive design både i relativa termer av BNP och jämfört med de andra länderna. Samtidigt var utgifterna för organisationsförändringar betydligt mindre i Sverige jämfört med USA och utgifterna för vidareutbildning betydligt lägre i Sverige jämfört med Storbritannien. Dessutom visar *figur 2* att produktutveckling i

¹ Beräkningarna för Sverige och Storbritannien är baserade på data för år 2004, medan de för USA är baserade på data för perioden 1998–2000.

finansbranschen, upphovsrätt och mineralprospektering utgjorde en relativ liten andel av de totala utgifterna för immateriella tillgångar i det svenska näringslivet.

Figur 2 Utgifter för immateriella tillgångar i näringslivet i tre länder som andel av BNP (procent)

Anm: Värderna för Sverige och Storbritannien är baserade på data för år 2004, medan värderna för USA är baserade på data för åren 1998–2000.

Källor: Corrado, Hultén och Sichel (2006), Edquist (2009), Marrano och Haskel (2006).

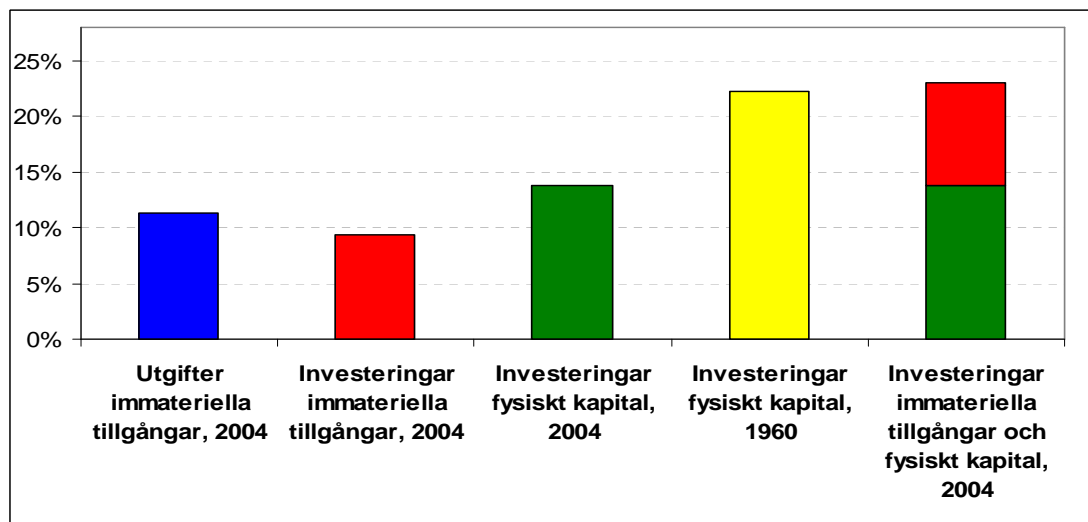
Det är uppenbart att investeringar i exempelvis forskning och utveckling och vidareutbildning har en livslängd på mer än ett år och att därmed 100 procent av dessa utgifter bör anses vara investeringar. Däremot visar forskning att det är något osäkrare för design, varumärke och organisationsförändringar. Baserat på den forskning som finns att tillgå så räknas bara en viss andel av utgifterna för dessa tre olika kategorier som investeringar.²

Figur 3 visar att *investeringarna* i immateriella tillgångar i näringslivet var 9 procent av BNP jämfört med de totala *utgifterna* som år 2004 var 11 procent av BNP. Av figuren framgår också att investeringarna i fysiskt kapital för näringslivet var 14 procent av BNP och att de immateriella investeringarna därmed utgjorde cirka två tredjedelar av

² 50 procent av utgifterna för design klassificeras som investeringar baserat på Galindo-Rueda, Haskel och Pesole (2008), 60 procent av investeringarna i marknadsföring klassificeras som investeringar baserat på Landes och Rosenfield (1994) och 80 procent av de investeringar som sker i organisationsförändringar på marknaden klassificeras som investeringar enligt Corrado, Hultén och Sichel (2006).

investeringarna i fysiskt kapital. Samtidigt utgjorde investeringarna i fysiskt kapital år 1960 så mycket som 22 procent, vilket innebär att investeringarna i fysiska tillgångar har minskat sedan början av 1960-talet. Av figuren framgår det dock att tillsammans med immateriella investeringar så var de sammanlagda investeringarna år 2004 23 procent av BNP. Det är sannolikt att anta att de immateriella investeringarna var lägre år 1960. Således är det inte uppenbart att investeringarna i den svenska ekonomin har minskat lika mycket som statistiken visar. Det är snarare så att näringslivet gått igenom en strukturförändring från tillverkningsindustri till tjänster.

Figur 3 Investeringar i det svenska näringslivet (andel av BNP)

Källor: Edquist (2009), Edvinsson (2005).

3. Kunskapsintensiva tjänsteföretag

Föregående kapitel visade att investeringar i tjänster blivit allt viktigare för ekonomin. År 2006 arbetade 76 procent av de sysselsatta i tjänstesektorn och sedan mitten av 1970-talet har tjänsteproduktionens andel av sysselsättningen ökat med 15 procentenheter.

Dessutom var 90 procent av de nya företag som etablerades i Sverige under 2007 att betrakta som tjänsteföretag (Modig och Kolmodin 2009). Det råder ingen tvekan om att tjänsteföretag är viktiga för den svenska ekonomin.

Tjänster skiljer sig avsevärt från varandra. Enligt Eurostat (2007) går det att göra en uppdelning av kunskapsintensiva och mindre kunskapsintensiva tjänstesektorer i ekonomin.³ Eurostat (2007) visar att omsättningstillväxten var betydligt högre för kunskapsintensiva tjänster i EU-27 2000–2006 än inom mindre kunskapsintensiva tjänster. Dessutom var sysselsättningstillväxten högre inom de kunskapsintensiva tjänsterna. År 2006 hade Sverige den högsta andelen sysselsatta inom kunskapsintensiva tjänster jämfört med samtliga EU-länder (Hagman 2008).

Figur 4 visar den genomsnittliga tillväxten i förädlingsvärde, arbetade timmar och arbetsproduktivitet för tillverkningsindustrin samt den kunskapsintensiva och mindre kunskapsintensiva tjänstesektorn 1995–2006. Av figuren framgår att den genomsnittliga årliga tillväxten i förädlingsvärde för de kunskapsintensiva och mindre kunskapsintensiva tjänstesektorerna var cirka 4 procent per år. Motsvarande tillväxttal för tillverkningsindustrin var 6 procent per år. Den årliga tillväxten i arbetade timmar var däremot –0,8 procent för tillverkningsindustrin, medan den var 0,5 procent i den mindre kunskapsintensiva tjänstesektorn och 2,4 procent i den kunskapsintensiva tjänstesektorn.⁴ Således ökade behovet av sysselsättning betydligt mer i den kunskapsintensiva tjänstesektorn jämfört med den mindre kunskapsintensiva tjänstesektorn. I tillverkningsindustrin minskade behovet av arbetskraft, trots att tillväxten var så hög som 6 procent per år.

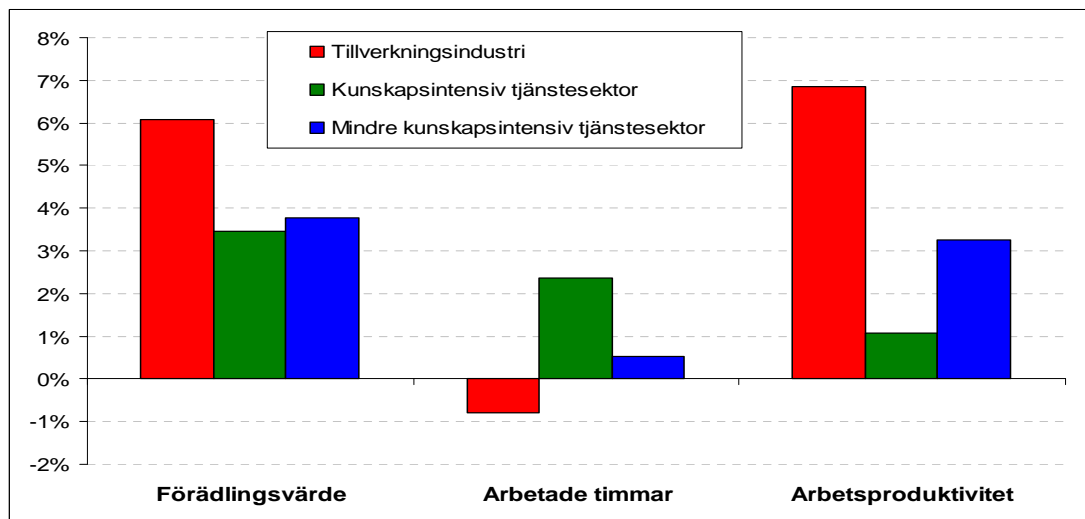
Givet resultaten för den årliga tillväxten i förädlingsvärde och arbetade timmar så blir den uppmätta arbetsproduktivitetstillväxten betydligt mindre för den kunskapsintensiva tjänstesektorn, jämfört med de övriga två sektorerna. Den årliga arbetsproduktivitetstillväxten var 7 procent i tillverkningsindustrin, 3 procent i den mindre kunskapsintensiva tjänstesektorn och 1 procent i den kunskapsintensiva tjänstesektorn (se *figur 4*).

³ Eurostat (2008a) definierar följande branscher som kunskapsintensiva tjänstesektorer: Rederier (SIC 61), Flygbolag (SIC 62), Post- och telekommunikationsföretag (SIC 64), Kreditinstitut och försäkringsbolag (SIC 70–74), Utbildnings-, hälso- och sjukvårdsföretag (SIC 80–85) och Rekreation- kultur och sportverksamhet (SIC 92). Indelningen baseras på FoU-intensitet (Eurostat 2008b).

⁴ Medelantal sysselsatta ökade med 3 procent per år 1995–2006 i den kunskapsintensiva tjänstesektorn, medan motsvarande siffra för den mindre kunskapsintensiva tjänstesektorn var 0,8 procent per år. I tillverkningsindustrin minskade medelantalet sysselsatta med 0,9 procent per år.

Från resultaten i *figur 4* är det möjligt att dra två viktiga slutsatser. För det första så har större delen av efterfrågan på arbetskraft i näringslivet kommit från den kunskapsintensiva tjänstsektorn sedan mitten av 1990-talet. Det har att göra med att efterfrågan för denna typ av tjänster varit stor, vilket också framgår av att investeringar i immateriella tillgångar utgjorde nästan 10 procent av BNP år 2004 (se avsnitt 2). För det andra har produktivitetstillväxten enligt statistiken varit betydligt lägre i denna sektor. Det skulle om statistiken stämmer innebära att det har skett en överföring av arbetskraft från mer produktiva sektorer till mindre produktiva i den svenska ekonomin.

Figur 4 Årlig tillväxt i förädlingsvärde, arbetade timmar och arbetsproduktivitet för olika sektorer i näringslivet 1995–2006

Källa: SCB (2008c).

Det är dock ytterst osäkert om man korrekt kan uppskatta produktivitetstillväxten i den kunskapsintensiva tjänstsektorn. Generellt är det svårt att uppskatta produktivitetstillväxten för tjänster då det är svårt att ta hänsyn till de kvalitetsförbättringar av tjänsterna som äger rum. Dessutom är det ibland svårt att skilja mellan vad som är tillverkningsindustri och tjänstesektor då många tillverkningsföretag även integrerar tjänster i sina produkter.

Det finns ytterligare en anledning att vara skeptisk till just produktivitetstillväxten i den kunskapsintensiva tjänstesektorn. Nationalräkenskaperna saknar nämligen pålitliga prisindex för många kunskapsintensiva tjänster. Prisindex är avgörande för att fastprisberäkna produktionen.

”För flera tjänstebranscher har det länge saknats relevanta prisindex för att fastprisberäkna produktionen. Detta gäller främst konsultbranscherna så som datakonsulter, ekonomiska och juridiska konsulter, arkitekter, tekniska konsulter m.fl., men det gäller även privat utbildning, hälso- och sjukvård samt viss nöjesproduktion. Utvecklingsarbete med att ta fram relevanta prisindex pågår emellertid och i beräkningarna introduceras löpande de prisindex som har uppmätts. Exempelvis används i NR från och med år 2003 prisindex från produktionen av olika datakonsulttjänster. I brist på relevanta prisindex använder NR löneindex för fastprisberäkningar, vilket innebär att man antar att prisutvecklingen på produktionen motsvarar löneökningarna i branscherna. Det osäkra indexmaterialet fördunklar naturligtvis produktivetsanalysen för dessa branscher.” (SCB 2008b s. 33)

Det är med andra ord inom just den kunskapsintensiva tjänstesektorn som man istället för prisindex använder sig av löneindex.⁵ Det innebär att då lönerna stiger så minskar tillväxten i produktionen i fasta priser och produktiviteten blir lägre, trots att stigande löner är ett tecken på ökad produktivitet. Det är således sannolikt att produktivitetstillväxten underskattas i den kunskapsintensiva tjänstesektorn.

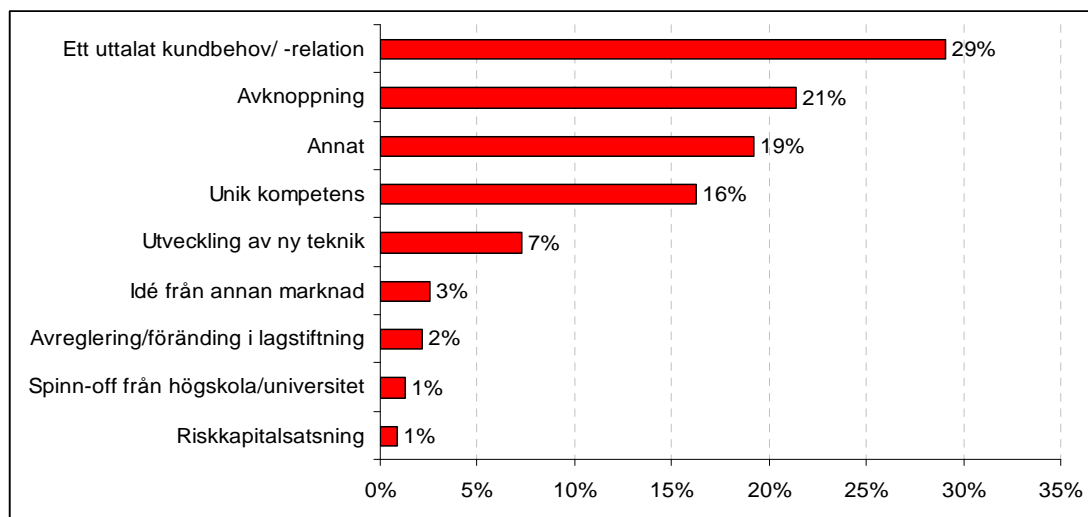
Det är uppenbart att det svenska näringslivet har genomgått en strukturomvandling där framförallt kunskapsintensiva tjänster blivit allt viktigare för sysselsättning. Det krävs dock bättre statistik för att kunna avgöra hur tillväxten och produktiviteten utvecklats i denna sektor. Antingen är statistiken korrekt vilket innebär att efterfrågan av kunskapsintensiva tjänster har ökat, men inte resulterat i någon produktivetsökning. I detta fall är det intressant att undersöka vad som skulle krävas för att öka produktivitetstillväxten i denna sektor. Men det kan också vara så att statistiken inte korrekt uppskattar de produktivetsförbättringar som skett i den kunskapsintensiva

⁵ SCB har sedan 2003 infört prisindex för ett antal kunskapsintensiva tjänstesektorer däribland datakonsulter. För perioden 1995–2003 används löneindex för många branscher i den kunskapsintensiva tjänstesektorn.

tjänstesektorn. För att avgöra denna fråga krävs bättre statistik från Statistiska Centralbyrån (SCB).

Det faktum att den kunskapsintensiva tjänstesektorn har varit mycket viktig för sysselsättningsutvecklingen sedan mitten av 1990-talet gör det intressant att undersöka vad som är viktigt för företagen i denna sektor. Av denna anledning har Almega (2009) låtit genomföra en enkät som skickades ut till 1609 kunskapsintensiva tjänsteföretag under perioden 2009-04-29 till 2009-05-29. Totalt svarade 246 av de tillfrågade företagen på enkäten. I denna rapport redovisas endast svaren på några av frågorna i enkäten. Av de tillfrågade företagen angav 78 procent att de huvudsakliga kunderna var företag, 19 procent den offentliga sektorn och endast 3 procent direkta konsumenter. Således är det endast ett fåtal av de kunskapsintensiva tjänsterna som produceras direkt åt konsumenter. Flertalet av de kunskapsintensiva tjänsterna är istället insatsvaror som därför inte syns direkt i BNP statistiken då de inte räknas som investeringar. Det bidrar till att betydelsen av dessa tjänster i ekonomin delvis underskattas.

Figur 5 Vad föranledde att företaget startades?

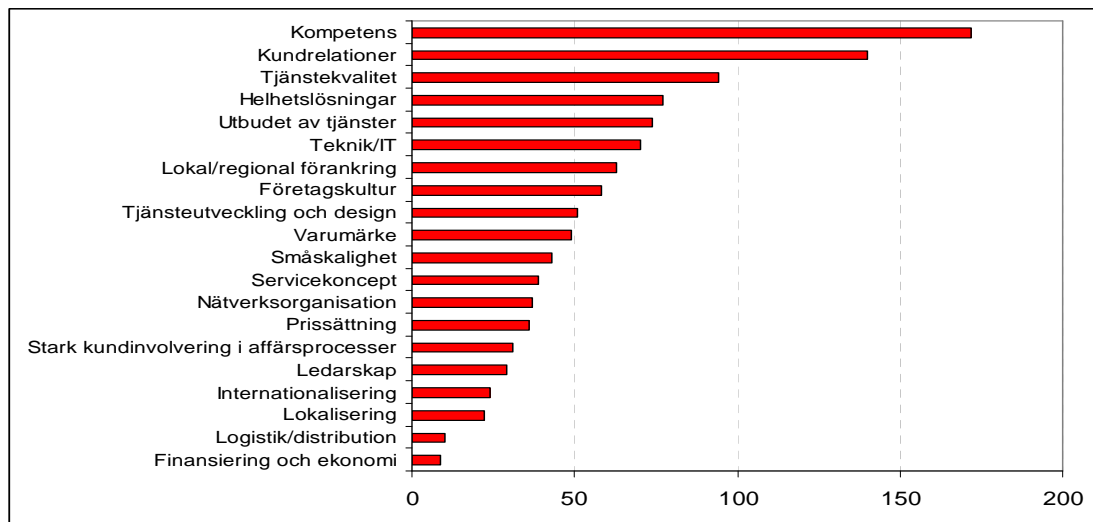

Källa: Almega (2009).

Figur 5 visar svaren bland företagen på frågan: Vad föranledde att företaget startades? Av figuren framgår att den viktigaste anledningen till att företaget startades var ett uttalat

kundbehov eller kundrelation. 29 procent av de svarande företagen tyckte att detta var det viktigaste skälet. Andra viktiga skäl var avknoppning med 21 procent av de svarande företagen och unik kompetens med 16 procent. Företagen fick också ange tre områden där de ansåg att de hade sina starkaste konkurrensfördelar. Kompetens, kundrelationer och tjänstekvalitet var de områden som framstod som viktigast, medan finansiering, logistik/distribution och lokalisering framstod som mindre viktiga (se figur 6).

Figur 6 Välj tre områden där du anser att ditt företag har sina starkaste konkurrensfördelar

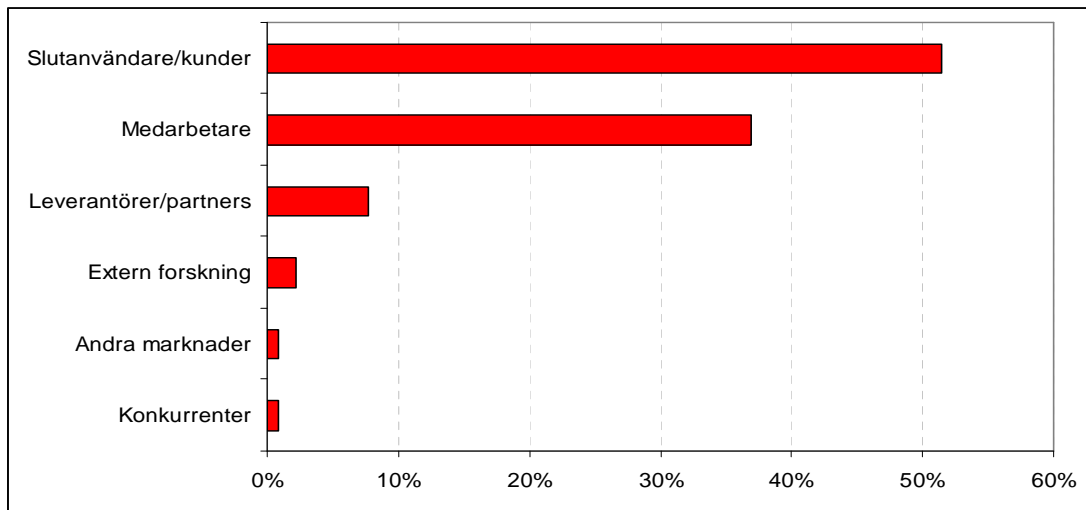

Källa: Almega (2009).

Företagen fick även svara på frågan om vilken som var deras viktigaste källa till nya idéer. 52 procent angav då att det var slutanvändarna/kunderna som var de viktigaste källorna till nya idéer, medan 37 procent angav att medarbetarna var viktigast.

Leverantörer, extern forskning, konkurrenter och andra marknader stod för resterande 11 procent (se figur 7).

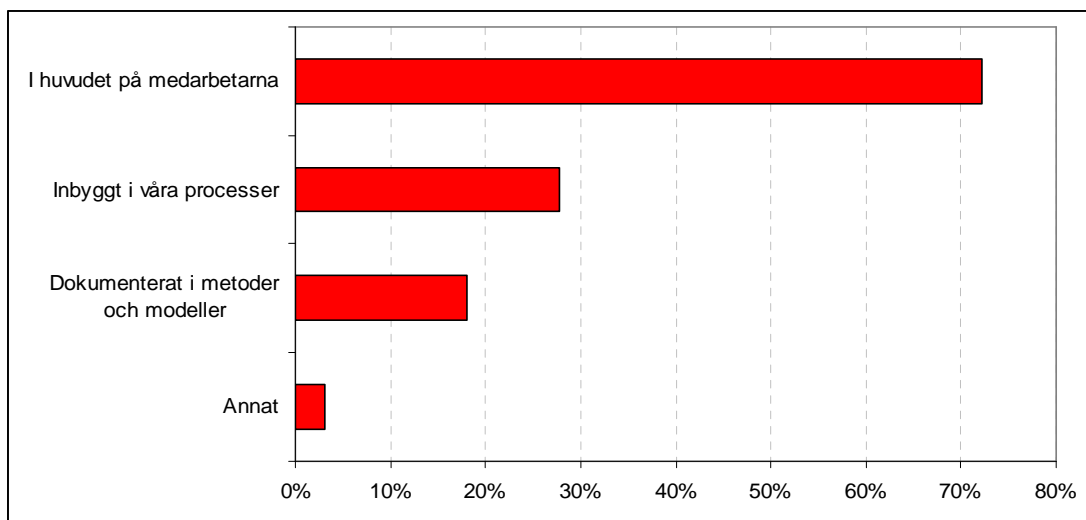
Figur 7 Vilken är verksamhetens viktigaste källa till nya idéer?

Källa: Almega (2009).

Företagen svarade också på frågan var deras viktigaste kompetens fanns. *Figur 8* visar att 60 procent av företagen ansåg att deras kompetens fanns i huvudet på medarbetarna, medan 23 procent ansåg att det fanns inbyggt i deras processer och 15 procent att det fanns inbyggt i metoder och modeller.

Figur 8 Var finns ert företags kompetens?

Källa: Almega (2009).

Det är naturligtvis svårt att dra alltför långtgående slutsatser baserat på resultat från endast en enkät, men två saker framgår tydligt från resultatet av enkäten. Det första är att kunder tycks vara mycket viktiga för de kunskapsintensiva företagen då det gäller utformning och utveckling av nya tjänster. Det får också stöd av tidigare forskning där det också konstateras att väldigt få tjänsteföretag har en egen avdelning för forskning och utveckling (Modig och Kolmodin 2009). Den andra viktiga insikten är att kompetensen hos medarbetarna verkar vara oerhört viktig för många kunskapsintensiva tjänsteföretag. Det innebär att om den rätta kompetensen försvinner från ett visst företag så finns det risk att även företaget försvinner.

4. Hur skapas möjligheter för en bra tillväxt inom de kunskapsintensiva tjänsteföretagen?

Den här rapporten har visat att tjänster är mycket viktiga för den svenska ekonomin och att kunskapsintensiva tjänster har stått för större delen av arbetskrafttillväxten sedan mitten av 1990-talet samtidigt som den mätbara produktiviteten är lägre inom just den tjänsteproducerande sektorn. Då man läser rapporter om tjänsteföretag verkar det finnas hundratals förslag på vad som bör göras för att förbättra möjligheterna för tjänsteföretag att växa och utvecklas. Den här rapporten gör inte anspråk på att vara en uttömmande policy-agenda utan författaren vill istället peka på två viktiga åtgärder som bör vidtas av stat/myndigheter för att förbättra möjligheten för tjänstesektorn att utvecklas.

- Förbättra statistiken för tjänstesektorn
- Inför en subvention för företag som vill investera i sina medarbetares kompetens

Den här rapporten har visat att näringslivets investeringar i immateriella tillgångar som till stor del utgörs av tjänster stod för närmare 10 procent av BNP 2004. Dessa tillgångar mäts idag inte som investeringar, vilket gör att tjänstesektorns makroekonomiska betydelse underskattas. Likaså visas att det framförallt är inom den kunskapsintensiva tjänstesektorn som arbetstillfällena i ekonomin har skapats i näringslivet sedan mitten av 1990-talet. Enligt den officiella statistiken skulle den årliga arbetsproduktivitetstillväxten

i den kunskapsintensiva tjänstesektorn endast ha varit 1 procent 1995–2006. Om det var korrekt skulle det innebära att efterfrågan på tjänsterna i dessa sektorer ökat under perioden, men att produktivitetstillväxten inte ökat i samma takt. Det går tyvärr inte att avgöra om så är fallet, då det statistiska underlaget är alltför eftersatt 1993–2003/5. Det innebär också att det är svårt att utforma någon specifik policy för just den kunskapsintensiva tjänstesektorn.

Sedan år 2003 har SCB börjat införa prisindex för allt fler kunskapsintensiva tjänster, vilket är positivt. Det saknas dock fortfarande prisindex för många kunskapsintensiva tjänster för perioden 1993–2003. Att fortsätta med utvecklingsarbetet av tjänsteprisindex för fler tjänstebanscher och att producera tjänsteprisindex även från mitten av 1990-talet borde vara högt prioriterade områdena inom SCB.

Då det är svårt att utforma en specifik politik för tjänstesektorn på grund av alltför dålig statistik så föreslås en generell subvention för samtliga företag som vill utveckla sin personals kompetens. Resultaten från Almegas enkätstudie visade att kompetens hos medarbetarna är en av de viktigaste drivkrafterna till tillväxten i den kunskapsintensiva tjänstesektorn. Dessutom investerade det svenska näringslivet mindre i vidareutbildning av medarbetare jämfört med Storbritannien och USA 2004 (*se figur 2*).

En subvention för företag som investerar i medarbetarnas kompetens skulle med stor sannolikhet leda till att företag investerade mer i sina medarbetares kompetens. Det råder alltid en viss osäkerhet om vilken kompetens som är viktig i framtiden. Därför kan företag inte säkert veta exakt hur mycket de bör investera i kompetens. Det föreligger alltså ett problem som inte marknadskrafterna självklart kan lösa på grund av asymmetrisk och ofullständig information. Ett enskilt företag har dock en betydligt bättre kunskap än staten om exakt vilken typ av kompetens som just det företaget behöver. Då subventionen skulle utformas på ett sådant sätt att det på marginalen kostade för företagen att investera i kompetens skulle den antagligen inte leda till investeringar i kompetens som var orationella.

En subvention skulle dessutom inte enbart gynna en specifik sektor utan alla företag i ekonomin, men den skulle ändå ha en extra positiv påverkan på den kunskapsintensiva tjänstesektorn. Utifrån den enkät som Almega har låtit genomföra framgår det att medarbetarnas kompetens är avgörande för denna sektor och att det dessutom är den kunskapsintensiva tjänstesektorn som producerar kompetenshöjande utbildningar där efterfrågan skulle öka.

5. Avslutning

Den här rapporten har visat att investeringar i immateriella tillgångar var 9 procent av BNP år 2004. Motsvarande siffra för fysiska investeringar var 14 procent och de immateriella investeringarna utgjorde därmed cirka två tredjedelar av investeringarna i fysiskt kapital. Samtidigt utgjorde investeringarna i fysiskt kapital 1960 så mycket som 22 procent, vilket innebär att investeringarna i fysiska tillgångar har minskat sedan början av 1960-talet.

Om immateriella investeringar skulle klassificeras som investeringar i nationalräkenskaperna så skulle de sammanlagda investeringarna år 2004 bli 23 procent av BNP. Det är sannolikt att anta att de immateriella investeringarna var lägre år 1960. Således är det inte uppenbart att investeringarna i den svenska ekonomin har minskat lika mycket som statistiken visar. Det är snarare så att näringslivet gått igenom en strukturförändring från tillverkningsindustri till tjänster. Många av de investeringar som görs inom tjänster redovisas missvisande som löpande kostnader och tas därmed inte upp som investeringar i nationalräkenskaperna.

Sedan mitten av 1990-talet har huvuddelen av sysselsättningstillväxten skett inom den kunskapsintensiva tjänstesektorn i det svenska näringslivet. Samtidigt var den uppskattade produktivitetstillväxten mycket låg i den kunskapsintensiva tjänstesektorn. Generellt är det svårt att uppskatta produktivitetstillväxten för tjänster då det är svårt att ta hänsyn till kvalitetsförbättringar av tjänster.

Det finns även ytterligare en anledning att vara skeptisk till just produktivitetstillväxten i den kunskapsintensiva tjänstesektorn. Nationalräkenskaperna saknar nämligen pålitliga prisindex för många kunskapsintensiva tjänster. Prisindex behövs för att fastprisberäkna produktionen. Inom många kunskapsintensiva tjänster använder man istället löneindex. Det innebär att då lönerna stiger så minskar tillväxten i produktionen i fasta priser och produktiviteten blir lägre, trots att stigande löner är ett tecken på ökad produktivitet. Det är således sannolikt att produktivitetstillväxten underskattas i den kunskapsintensiva tjänstesektorn. Det innebär också att det är svårt att utforma någon specifik policy för just den kunskapsintensiva tjänstesektorn.

Med tanke på tjänstesektorns betydelse för ekonomin så används alltför lite resurser till att producera statistik inriktad på att mäta utvecklingen i tjänstesektorn. Det är mycket beklagligt att det inte på ett trovärdigt sätt går att mäta produktivitetstillväxten för den kunskapsintensiva tjänstesektorn. Sedan år 2003 har SCB infört prisindex för ytterligare några kunskapsintensiva tjänstebranscher, vilket är mycket positivt. Det saknas dock fortfarande prisindex för perioden 1993–2003. Att fortsätta utvecklingen av tjänsteprisindex framöver samt att utveckla historiska tjänsteprisindex borde vara ett av de högst prioriterade områdena inom SCB.

Då det är svårt att utforma en specifik politik för tjänstesektorn på grund av alltför dålig statistik så föreslås en generell subvention för samtliga företag som vill utveckla medarbetarnas kompetens. Resultaten från Almegas enkätstudie visade att kompetens hos medarbetarna är en av de viktigaste drivkrafterna till tillväxten i den kunskapsintensiva tjänstesektorn. Dessutom investerade det svenska näringslivet mindre i vidareutbildning av medarbetare jämfört med Storbritannien och USA 2004 (*se figur 2*).

Det råder alltid en viss osäkerhet om vilken kompetens som är viktig i framtiden. Därför kan företag inte säkert veta exakt hur mycket de bör investera i kompetens. Det föreligger alltså ett problem som inte marknadskrafterna självklart kan lösa på grund av asymmetrisk och ofullständig information. Ett enskilt företag har dock en betydligt bättre kunskap än staten om exakt vilken typ av kompetens som just det företaget behöver.

För att undvika att företag gör irrationella investeringar i kompetens bör subventionen utformas så att det på marginalen kostar för företaget att genomföra investeringen. En subvention skulle inte enbart gynna en specifik sektor utan alla företag i ekonomin. Subventionen skulle dock få en extra positiv påverkan på den kunskapsintensiva tjänstesektorn då dess tillväxt är beroende av medarbetarnas kompetens och den dessutom producerar kompetenshöjande tjänster där efterfrågan skulle öka.

6. Källförteckning

- Almega (2009), *Innovationsundersökning 2009*, Enkät till kunskapsintensiva tjänsteföretag utförd av Easyresearch 2009-04-29 till 2009-05-29, Almega, Stockholm.
- Corrado, Carol A., Hulten, Charles R. och Sichel, Daniel E. (2005), 'Measuring Capital and Technology: An Expanded Framework', i Corrado A., Carol, Haltiwanger, John C. och Sichel, Daniel E. (red), *Measuring Capital in the New Economy*, National Bureau of Economic Research Studies in Income and Wealth, årg 65, s 11–45, The University of Chicago Press, Chicago och London.
- Corrado, Carol A., Hulten, Charles R. och Sichel, Daniel E. (2006), "Intangible Capital and Economic Growth", NBER Working Paper, nr 11948.
- Edquist, Harald (2009), "How Much Does Sweden Invest in Intangible Assets?", IFN working paper, nr 785, Research Institute of Industrial Economics, Stockholm.
- Edvinsson, Rodney (2005), *Growth, Accumulation, Crisis: With New Macroeconomic Data for Sweden 1800–2000*, Almqvist & Wiksell International, Stockholm.
- Eurostat (2007), "Evolution of high-technology manufacturing and knowledge-intensive services", Statistics in focus industry trade and services, nr 68, European Communities.
- Eurostat (2008a), "High-tech knowledge intensive services", Statistics in focus science and technology, nr 18, European Communities.
- Eurostat (2008b), *Eurostat Regional Yearbook 2008*, European Communities, Luxembourg.
- Galindo-Rueda, Fernando, Haskel, Jonathan och Pesole, Annarosa (2008), "How much does the UK employ, spend and invest in design?", CeRiBA Working paper, April.
- Hagman, Lena (2008), "Finansiell åtstramning och fallande inflation", Konjunkturprognos 20 oktober, Almega.
- Landes, Elisabeth M. och Rosenfield, Andrew M. (1994), "The Durability of Advertising Revisited" *Journal of Industrial Economics*, årg 42, s 263–276.
- Marrano, Giorgio Mauro and Haskel, Jonathan (2006), "How Much Does the UK Invest in Intangible Assets?", Working Paper, nr 578, Queen Mary University, London.
- Modig, Sara och Kolmodin, Anne (2009), *En innovationspolitik för tjänster – Med exempel på drivkrafter och instrument i USA*, Institutet för tillväxtpolitiska studier.
- Pelgrave (1987), *The New Pelgrave A Dictionary of Economics*, The Macmillan Press Limited.
- SCB (2008a), "Investeringar i byggnader och maskiner 2008 enligt majenkäten", Statistiska Meddelanden, nr 10, Sveriges Officiella Statistik.
- SCB (2008b), "Nationalräkenskaper 1993–2006", Statistiska Meddelanden, nr 10, Sveriges Officiella Statistik.
- SCB (2008c), *Nationalräkenskaper detaljerade årsberäkningar 1993–2006*, www.scb.se